

Warszawa, 30.06.2015 r.

**INTERPOL WYKORZYSTYWANY PRZEZ ROSJĘ W SPRAWIE JUKOSU I CHODORKOWSKIEGO.
PRZEŚLADOWANIE PAVLA ZABELINA**

Potencjalnie jeden z głównych świadków we wznowionej w dniu 30.06.2015 r. sprawie Michała Chodorkowskiego doświadcza ciągłego zagrożenia ze strony Rosji. Nie może podróżować poza granice Estonii, Niemiec i Stanów Zjednoczonych w związku z międzynarodowym listem gończym wydanym przez Rosję za pośrednictwem Interpolu, a jego rodzina i dawni współpracownicy poddawani są represjom przez rosyjskie organy ścigania.

Kiedy Rosja przygotowuje się do reakcji na działania państw europejskich, które rozpoczęły zajmowanie aktywów w związku z odszkodowaniem, które Moskwa miała zapłacić byłym akcjonariuszom zgrabionego i doprowadzonego do upadku koncernu naftowego Jukos, rośnie ryzyko dla osób powiązanych z Michałem Chodorkowskim. W celu anulowania orzeczenia międzynarodowych sądów i wpłynięcia na opinię publiczną, Rosja planuje ponowne otwarcie sprawy przeciwko słynnemu dysydentowi i postawienie go przed sądem jako zbrodniarza. Aby to zrobić, będzie potrzebowała "świadków", którzy będą **zeczować zgodnie z oficjalnym stanowiskiem organów śledczych**, i jest gotowa zastosować wszelkiego rodzaju nielegalne naciski, aby osiągnąć ten cel.

Pavel Zabelin znany jest jako współpracownik Chodorkowskiego, przeciwko któremu w przeszłości były podejmowane nielegalne próby zmuszenia go do złożenia zeznań przeciwko szefowi Jukosu, i pomimo, iż został mu przyznany status uchodźcy i prawo pobytu w Estonii (a tym samym na terenie pozostałych krajów UE), a Niemcy i Estonia już wcześniej odmówiły jego ekstradycji do Rosji, **Interpol uparczywie nie uznaje politycznego charakteru sprawy Zabelina**. Jego nazwisko pozostaje w bazie danych Interpolu w ramach "czerwonego alertu", co oznacza, że może on zostać zatrzymany i aresztowany w każdym kolejnym kraju, którego granice przekroczy. Jest to sprzeczne z nową polityką, zadeklarowaną w tym roku przez Interpol, wycofania nazwisk uznanych uchodźców z list osób ściganych.

Pavel Zabelin jest obywatelem Rosji, który w latach 1997-2006 był dyrektorem Moskiewskiego Pałacu Młodzieży (MPM). Poszukując inwestora strategicznego dla tej instytucji, od 2000 r. prowadził rozmowy z Michałem Chodorkowskim (którego pierwszą żoną, Elenę znał prywatnie od 1998 r.) i kierownictwem jego flagowej spółki, Jukosu. Wspólne plany biznesowe zostały przerwane w wyniku rozpoczęcia przez władze rosyjskie kampanii politycznie motywowanych prześladowań Chodorkowskiego.

W 2003 roku Zabelin został wezwany do stawienia się w charakterze świadka w postępowaniu karnym przeciwko Jukosowi i Chodorkowskiemu. Śledczy Yuriy Burtovoi i Alexandr Bannikov próbowali skłonić go do składania fałszywych zeznań przeciwko Alexey'owi Pichuginowi, szefowi ochrony Jukosu, oskarżonemu o szereg zabójstw, w tym Sergeia i Olgii Gorin (Sergei Gorin był członkiem kierownictwa założonego przez Chodorkowskiego banku Menatep) w 2002 r. W trakcie procesu oskarżyciele nie ukrywali, że „wiedzieli”, że zabójstwa zlecał Leonid Nevzlin, jeden z głównych akcjonariuszy Jukosu oraz sam Chodorkowski. Zabelin odmówił. Śledczy starali się go nakłonić do zmiany stanowiska, argumentując, że **byłoby to w interesie Rosji**. Potem zapowiedzieli mu, że może stracić swoją firmę, jeżeli nie będzie "posłuszny". Pewnego razu wepchnęli go do samochodu i zawieźli prosto do prokuratury. Kiedy prezydent Putin publicznie ogłosił, że Chodorkowski „ma krew na rękach”, Zabelin zrozumiał, że od niego oczekuje się, aby potwierdził to oskarżenie.

Naciski nasiliły się w kolejnym roku. W dniu 07.10.2004 przeprowadzono w Moskwie **zamach na życie Zabelina**. Jeden pocisk „nieznani sprawcy” wystrzelili w okno kierowcy samochodu, którym poruszał się Zabelin, a kilka kolejnych przebiło karoserię. Nikulinskie Międzydzielnicowe Biuro Prokuratora w Moskwie zakwalifikowało ten incydent jako akt „chuligaństwa”. Próba przekwalifikowania sprawy jako „usiłowanie zabójstwa” przyniosła połowiczny efekt: Prokuratura Generalna, która przejęła postępowanie, umorzyła je z powodu „braku podejrzanych”.

W dniu 24.05.2006 r., w następstwie uzyskania informacji od FSB, Burtovoi wszczął postępowanie karne przeciwko Zabelinowi jako dyrektorowi MPM. Ponieważ wywierał on nielegalne naciski na Zabelina w związku ze sprawą Chodorkowskiego, miał osobisty interes w uwięzieniu i uniemożliwieniu mu tym samym dalszego nagłaśniania sprawy i podejmowania prób obrony. Podczas przesłuchań, które w związku z tym postępowaniem nastąpiły, szef zespołu śledczego próbował zmusić krewnych i współpracowników Zabelina do składania zeznań przeciwko niemu; jego teściowa była przesłuchiwana 13 razy.

Główny zarzut wobec Pavla Zabelina jako dyrektora spółki Intalia został oparty na protokole z „posiedzenia akcjonariuszy” z 27.09.1997 r., które nigdy nie miało miejsca. Te notatki miały udowodnić, że w 1998 roku Zabelin utracił prawo do reprezentowania spółki i z tego powodu, wszystkie jego późniejsze działania były niezgodne z prawem. Pod tekstem, który został skopiowany z jego paszportu, wydanego w roku 2001, widniał sfalszowany podpis Zabelina. **Dwóch ekspertów z Estońskiego Instytutu Ekspertyz Sądowych, w opinii nr N.DM-004-2010/9-8.3/2 z dn. 22.12.2010 r., potwierdziło, że podpis został sfalszowany.**

W dniu 14.07.2007 r. Prokuratura Generalna wydała międzynarodowy nakaz aresztowania Zabelina. Został on przekazany do Interpolu, wbrew założeniu tej instytucji, która pomaga znaleźć osoby, których miejsce pobytu jest nieznane. W jego przypadku było inaczej: gdy przebywał w Estonii, władze Rosji znały jego adres i numery telefonów – korespondował wtedy ze śledczymi. Prokurator Tumanov posunął się nawet do wszczęcia procedury konfiskaty mieszkania Zabelina w Tallinie, ale władze estońskie odrzuciły wniosek.

W 2007 r. władze rosyjskie skonfiskowały rzeczy osobiste matki, ojca i siostry Zabelina, pomimo, iż nie było prowadzone dochodzenie w sprawie żadnego z nich. Policja przeprowadziła pokazowe przeszukanie domu jego rodziców, mając na celu zniszczenie ich reputacji w okolicy. Mieszkańcy byli zachęceni do obserwowania działań, a oficerowie komentowali głośno: „Zabelin jest złodziejem”. Skonfiskowano również paszporty jego rodziców. To wydarzenie sprawiło, że okoliczni mieszkańcy zwrócili się całkowicie przeciwko tej rodzinie. Było to szczególnie traumatyczne dla jego matki, Galiny Zabeliny, kiedy oficer powiedział: „**Nigdy już nie zobaczysz swojego syna**”. Matka i siostra Zabelina złożyła pozew w związku z traktowaniem, jakiemu je poddano (sygn. sprawy 55382/07). Jego matka zmarła w 2013 r.

Obawiając się o swoje życie, Zabelin wystąpił o azyl w Estonii (do której wyjechał w związku z permanentnym zagrożeniem w Rosji w 2005 r.). Uzyskał azyl w dniu 30.08.2007 r., na mocy decyzji Rady ds. Migracji i Obywatelstwa (Kodakondsus - ja Migratsiooniamet, KMA) nr. 153, ponieważ był świadkiem w politycznie umotywowanym procesie Jukosu, stosowano wobec niego groźby, prześladowano rodzinę. Ponadto doszło do próby zamachu, co do którego istnieje podejrzenie, że zorganizowali go pracownicy FSB. Uwzględniony również został fakt iż 12.02.2007 r. Pavel Zabelin został zaocznie oskarżony o przywłaszczenie środków, w związku z którym zostałby aresztowany, gdyby wrócił do Rosji. KMA uznało, że w związku z jego udziałem w sprawie Jukosu, oraz przypadkami bezskutecznych skarg na śledczych, w Rosji nie miałby szans na uczciwy proces.

W wyniku ogłoszenia przez Interpol „czerwonego alertu”, odbyły się dwa procesy ekstradycyjne: w Niemczech i Estonii. W dniu 29.01.2008 r. Sąd Krajowy w Brandenburgii odrzucił wniosek o ekstradycję,

---

uzasadniając, że **Estonia przyznała mu azyl**, i wycofała jego nazwisko z krajowej listy Interpolu. Estoński Sąd Okręgowy Prowincji Harju odrzucił kolejny wniosek o ekstradycję w dniu 27 lutego 2008 r.

W czerwcu 2009 r., postępowanie *in absentia* zostało wszczęte przez sąd Chamowniczeskij w Moskwie, przez **sędzię Marinę Syrową, która później skazała** członkinie słynnej grupy **Pussy Riot** na kary pozbawienia wolności. Nie dopuściła ona do zeznań żadnego świadka obrony. Sąd nie zezwolił także Zabelinowi zeznawać z Estonii za pośrednictwem wideokonferencji. Mieszkanie Vladimira Shushkova, jego adwokata, zostało nielegalnie przeszukane. Celem przeszukania było skonfiskowanie oryginałów dokumentów, które udowadniały niewinność Zabelina i mogły zostać użyte jako jeden z argumentów obrony. 10.02.2010 r. sąd skazał go na 8 lat pozbawienia wolności na podstawie art. 159 par. 4 Kodeksu Karnego za „oszustwo na szczególnie dużą skalę” – przywłaszczenie akcji, które w rzeczywistości zbył w 2005 r. Kasacja została odrzucona. W dniu 22.09.2010 r., Zabelin złożył skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka pod nr. 60523/10.

W czerwcu 2010 r. rozpoczął się kolejny proces, w którym sędzia Diana Mischenko rozpatrzyła drugą część oskarżeń z roku 2007. Analogicznie, jak w poprzedniej sprawie, nie dopuściła ona żadnych świadków ani dowodów na poparcie wniosków obrony wobec sfałszowanych dokumentów, w oparciu o które postawiono mu zarzuty. W dniu 22.06.2011 r. sąd uznał Zabelina za winnego zarzucanych mu czynów i skazał go na łączny wyrok 9 lat pozbawienia wolności za „oszustwo”. On złożył kolejną skargę w sprawie tego orzeczenia ETPC. **Art. 159 KK jest najczęściej stosowaną podstawą prawną w procesach politycznych w Rosji.** Został on użyty przeciwko Aleksiejowi Nawalnemu w latach 2013-14 i wielu innym dysydentom.

Sprawom karnym towarzyszyło stosowanie presji psychologicznej wobec adwokatów Zabelina. W dniu 10.01.2010 r. Inna Andronova i Elvira Obeniakova, współpracowniczki Zabelina z MPM, zostały skazane odpowiednio na 6 lat i 4 lata pozbawienia wolności za „przywłaszczenie mienia”. Andronova była bezprawnie przetrzymywana w areszcie przez kilka lat, zanim rozpoczęto oficjalne postępowanie. Powiedziano jej, że jej syn zostanie wydalony z uczelni, jeżeli nie będzie ona zeznawać przeciwko Zabelinowi. Po złożeniu skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Nr 23804/10), Rosja przyznała, że w tej sprawie dopuszczono się nieprawidłowości. W dniu 27.09.2012 r., sędzia Wiktor Danilkin ogłosił kolejne wyroki przeciwko współpracownikom Zabelina z MPM: Elenie Biley i Osmanowi Plievowi – zostali skazani odpowiednio na 6 i 5 lat pozbawienia wolności. **Ten sam sędzia skazał Chodorkowskiego** na 14 lat pobytu w kolonii karnej. Podczas całego okresu trwania postępowania sądowego żaden z tych współpracowników Zabelina nie przyznał się do winy.

Co najmniej **14 osób**, które wzięły udział w fabrykowaniu sprawy Zabelina, znalazły się na 305-osobowej **liście funkcjonariuszy zwalczających Jukos**, którą Garry Kasparow przedstawił 16.06.2011 r. w Kongresie USA. Wśród wrogów Zabelina były też **dwa nazwiska z “Listy Magnickiego”**: Zastępca Prokuratora Generalnego Viktor Grin (który usankcjonował jego bezpodstawny akt oskarżenia) i szef owianego złą sławą wydziału K FSB, Viktor Voronin, który dostarczył sfałszowane dokumenty.

W latach 2009-2010, sprawa Zabelina została przeanalizowana przez organy amerykańskie, w związku z rozpatrywaniem podania o wizę. Przychyliły się do stanowiska władz Estonii będącego podstawą przyznania azylu, oraz uznały, że zarzuty przeciw niemu nie są poparte dowodami. Otrzymał wizę i na początku 2011 r. wyjechał z Estonii do USA.

Od 2010 r. adwokaci Pavla Zabelina zabiegali o usunięcie jego nazwiska z list Interpolu. Sprawa była poddana dyskusji podczas obrad 77., 78. i 80. posiedzenia Komisji ds. Kontroli Dokumentów Interpolu, ale podczas ostatniego posiedzenia, które odbyło się w dniach 05-06.06.2011 r., wyraźnie stwierdzono, że nie ma podstaw do uznania motywacji politycznej w postępowaniu ekstradycyjnym przeciwko niemu. Nie przedstawiono jednak żadnych dalszych wyjaśnień na poparcie tego wniosku.

Niedawna decyzja Belgii i Francji zajęcia aktywów rosyjskich w tych krajach wprowadza nowy kontekst do sprawy Zabelina; te dwa kraje orzekły wykonanie decyzji Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze, który nakazał Moskwie zapłatę 52 mld dolarów odszkodowania na rzecz akcjonariuszy Jukosu. Sprawa Zabelina jest priorytetowa dla Rosji, biorąc pod uwagę jej próby zdyskredytowania Chodorkowskiego i zabezpieczenia swoich aktywów na Zachodzie. Gdy rosyjskie organy śledcze kontaktują się z jego rodziną, dają wyraźnie do zrozumienia, że „**mają go na oku**”. **Sędzia Marina Syrova powiedziała adwokatowi Zabelina, Vladimirowi Iliynowi, że „broni wroga narodu**”. Ta sama sędzia Marina Syrova, która wcześniej skazała Zabelina na karę pozbawienia wolności, została później wyznaczona do rozpatrzenia wniosku krewnego Zabelina o anulowanie zajęcia ich mienia. Należy przyjąć, że była to wyraźna deklaracja stanowiska władz Rosji w tej sprawie.

Wnioski i rekomendacje:

- Sprawę Pavla Zabelina należy postrzegać jako część prześladowań byłych akcjonariuszy i menedżerów Jukosu z Michaiłem Chodorkowskim na czele. Międzynarodowe poparcie dla Chodorkowskiego powinno uwzględniać także osoby blisko z nim związane i poddane represjom w Rosji, w tym szczególności przypadki tak rażące jak historia Pavla Zabelina;
- Wznowienie w Rosji postępowania przeciwko Chodorkowskiemu stwarza bezpośrednie zagrożenie dla Zabelina, jego rodziny i współpracowników. Społeczność międzynarodowa powinna podjąć kroki w celu zapewnienia mu bezpieczeństwa osobistego, a także bezpieczeństwa członkom jego rodziny i współpracownikom w Rosji;
- Władze amerykańskie, estońskie, jak również UE powinny być szczególnie świadome ryzyka, które grozi Zabelinowi i w związku z tym podjąć odpowiednie kroki prewencyjne;
- Komisja ds. Kontroli Dokumentów Interpolu posiada wiarygodne informacje o politycznym charakterze prześladowania Zabelina. Powinna ona zrewidować swoją wcześniejszą decyzję w tej sprawie;
- Zgodnie z zasadą Interpolu usuwania nazwisk uznanych uchodźców i politycznie prześladowanych dysydentów z jego list, przyjętą na posiedzeniu Komitetu Spraw Prawnych i Praw Człowieka (AS/Jur) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (PACE) w Erewaniu w dniu 19.05.2015 r., „czerwony alert” Interpolu, wydany na wniosek Rosji, powinien być natychmiast anulowany.

Apele w sprawie Pavla Zabelina do Interpolu powinny być kierowane do: Komisja ds. Kontroli Dokumentów Interpolu (Commission for the Control of INTERPOL's Files), Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnej - Interpol, Sekretariat Generalny, 200 Quai Charles de Gaulle, 69006 Lyon, France, tel. +33 4 72 44 70 00; fax: +33 4 72 44 71 63; e-mail: CCF@interpol.int

W celu otrzymania bardziej szczegółowych informacji prosimy o kontakt:

Jędrzej Czerep - jedrzej.czerep@odfoundation.eu

Lyudmyla Kozlovska - lyudmylakozlovska@odfoundation.eu

Fundacja Otwarty Dialog